

Ez a KultúrPont Iroda elektronikus kiadványa, amelynek eredeti megjelenési helye a www.kulturpont.hu webhely, ahonnan a legfrissebb változat letölthető.

A kiadvány felhasználásának feltételei:

Az elektronikus kiadvány felhasználása a Creative Commons
Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 2.5 Magyarország licence szerint lehetséges,
azzal a kikötéssel, hogy a kiadó és a szerző nevének, illetve a kiadvány címének
feltüntetésével a mű eredeti megjelenésének helyére
egyszerű HTML hivatkozással kell mutatnia.

Bővebb információ:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/hu/deed.hu>

STRATÉGIAI TERVEZÉSI FÜZETEK III.
PONT A KULTÚRÁÉRT

Szabó-Pap Gabriella

A mindennapok kultúrája Európában

AZ EURÓPA TANÁCS ÉS A KULTÚRA

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

Kultúr *pont*

KULTÚRPONT IRODA

BŐVEBB INFORMÁCIÓ:

SZABÓ-PAP GABRIELLA

VEZETŐ FŐTANÁCSOS

E-mail: szabopap.gabriella@okm.gov.hu

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

1055 Budapest, Szalay u. 10-14.

Első kiadás második utánnyomása

© Szabó-Pap Gabriella, 2005

KIADJA: KULTÚRPONT IRODA

1075 Budapest, Kazinczy u. 24-26.

Telefon: 06-1- 413-7565 • Fax: 06-1-413-7574 • E-mail: info@kulturpont.hu

FELELŐS KIADÓ: Zongor Attila

FELELŐS SZERKESZTŐ: Zongor Attila

SOROZATSZERKESZTŐ: Dr. Nagy Mihály

NYELVI LEKTOR: Dede Éva, Forduna Fordító Kft. (7. fejezet)

FOTÓK: Benczúr & Partner Építész Kft. (24. old.), Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (11. és 15. old.),
Lázár Barbara (címlap), Művészetek Palotája (1. old.), Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (6., 8., 9., 10.,
12., 13., 14. és 24. old.) és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (11. old.)

KIADVÁNYTERV: Grész Kriszta

TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Molnár Mihály

NYOMTATÁS: Alto Nyomda

ISBN 963 218 149 2

ISSN 1787-0348

Budapest, 2006

Kultúr *pont*
K U L T Ú R P O N T I R O D A

Szabó-Pap Gabriella

A mindennapok kultúrája Európában

AZ EURÓPA TANÁCS ÉS A KULTÚRA

Tájékoztató kiadvány

Tartalom

Köszöntő

1. Az Európa Tanács tevékenysége
a mindennapok kulturális életének alapjaiban
2. Egyezmények
3. Ajánlások
4. Útmutatások
5. Deklarációk
6. Bevezető az Opatjai Deklarációhoz
7. AZ EURÓPA TANÁCS DG IV/CULT (2004) I. sz. dokumentuma

Elköszönés

Köszöntő

Kedves Olvasó!

Reméljük, hogy már címünk is elgondolkodtatónak bizonyul: hogyan is kapcsolható egy európai szervezetbe mindennapjaink kultúrája. Nézzük meg először ezt a kérdést közelebbről!

Ma, amikor olyan sok szó esik az Európai Unióról, szinte megfeledezünk az Európa Tanácsról, sőt, gyakran össze is tévesztjük egy másik intézménnyel. Az Európa Tanács (Council of Europe, Strasbourg), amelynek 46 európai állam tagja, NEM azonos az Európai Tanáccsal (European Council, Brüsszel), amely az Európai Unió 25 tagállamának kormányfőiből álló testület.

Az Európa Tanácsot Európa lelkiismeretének is nevezik. Nem véletlenül. Ez a szervezet nem a kereskedelmi-gazdasági együttműködésből kiindulva batározza meg önmagát, céljait és feladatait, hanem az ember és környezete életének minőségét meghatározó értékekből indul ki. Ezek az értékek az Európa Tanács alapelvei: az emberi szabadságjogok érvényesítése, a parlamenti demokrácia, az emberek és eszmék szabad áramlása, a közös kulturális értékek megismertetése – röviden mindaz, ami az európaiság jellemvonása.

Akit érdekel az Európa Tanács egészének működése, az keresse meg az interneten a <http://www.coe.int> című honlapot. Itt angol és francia nyelven, sőt, bizonyos részek más nyelveken, így magyarul is olvashatóak a szervezeti felépítésről és az egyes szervezeti egységek munkájáról. A továbbiakban az Európa Tanács keretében folyó kulturális együttműködésről szólnunk. A szervezet 1954 decemberében nyitotta meg a tagállamoknak csatlakozásra az Európai Kulturális Egyezményt, az egész kontinens oktatási, tudományos és kulturális együttműködését megalapozó nemzetközi szerződést. Az Európai Unió által felkínált kulturális programok is lényegében erre az egyezményre, pontosabban azokra az eredményekre épülnek, amelyeket az egyezmény nyomán folytatott munka során sikerült elérni.

Hogyan működik ez a gyakorlatban? A legfontosabb módszer az, hogy a tagállamok szakértőiből álló testületek megvizsgálják azokat a társadalmi jelenségeket, amelyek az Európa Tanács alapelveiből adódóan azonosan vagy basonló módon vannak jelen az európai népek életében. Felmérik, hogy milyen szervezeti, politikai és egyéb feltételek közt valósulnak meg ezek a legjobban, az európai népek számára legbasznosabban, és a megállapításokat dokumentumokban rögzítik. A kulturális életnek számos ilyen jelensége van. A kultúra pedig jelen van a mindennapjainkban. Íme, itt az összefüggés egy európai szervezet és a mindennapjaink közt. Mi az, ami közös európai vonás kulturális életünkben, és mi az, ami sajátosan hazánkra jellemző? Hol tartunk? Merre tartunk Európában, Európával?

A kérdésekre hosszan, sokféle módon lehet válaszolni. A kultúra szabadságából adódik, hogy a választ sokan, sokféle módon keresik, és sokféle eredményre juthatnak. Az itt következő oldalon a közös európai alapokat ismertetjük, abban a reményben, hogy a közös és az egyéni gondolkodásnak egyaránt utat tudunk nyitni ezekről a kérdésekről.

Szabó-Pap Gabriella vezető főtanácsos,
az Európa Tanács Kulturális Bizottságának tagja

I. Az Európa Tanács tevékenysége a mindennapok kulturális életének alapjaiban

A „kultúra” szót olvasva, hallva szinte mindenki a művészetekre gondol, pedig a kultúra ennél jóval több.

Mindennapjainkat áthatja a viselkedéskultúra, a beszédkultúra, a munkakultúra, a hagyományok kultúrája, az ünneplés kultúrája – soroljuk tovább? Erről, az *európai emberi együttélés és a konfliktuskezelés kultúrájáról* szól az Opatijai Deklaráció, amelyet a későbbiekben ismerhet meg az Olvasó.

Gyakran (vagy sajnálatosan ritkán!) élünk a *kulturális intézmények* adta lehetőségekkel. Egy-egy hangverseny, kiállítás vagy film megszépíti, megmészei napjaink tartalmát, élményt ad. Ki próbálhatjuk alkotókedvünket egy kézműves körben vagy egy amatőr művészeti csoportban. Könyvtárak, levéltárak, múzeumok, színházak, kulturális központok, közösségi házak... egy egész intézményrendszer, melynek működési rendjéhez *jogszabályok* is kell alkotni. Elgyönyörködünk egy szép épületben vagy épület-együttesben, csodáljuk a műemlékeket, de gondolkunk-e arra, milyen különleges szakértelmet kíván az, hogy ezek az épületek évszázadok múlva is épségben állnak, mai használatra is alkalmasak?

Ezeket a különleges feladatokat is jogszabályokban kell megfogalmazni. Végül mindehhez az anyagi eszközöket is biztosítani kell valamilyen forrásból. Ezt a munkát együttesen nevezzük *kulturális kormányzásnak, a kulturális politika alakításának*.

A kultúra minden európai szervezet álláspontja szerint alapvetően nemzeti hatáskörbe tartozik. Ez azt jelenti, hogy a nemzeti kultúra fenntartásáról, fejlesztéséről minden népnek és nemzetnek a saját akarata szerint és saját anyagi erőinek a felhasználásával kell gondoskodnia. Az európai népek sokféle kultúráját, (szakszóval kulturális sokszínűségnek vagy kulturális diverzitásnak nevezett jelenséget) Európa értékes és megőrzendő jellemzőjének tekintik. Az utóbbi években mind az Európa Tanács, mind pedig az Európai Unió számos lépést tett és a továbbiakban is tesz erőfeszítéseket annak érdekében, hogy a kulturális globalizáció káros hatásaival szemben védelmezzék ezt a kulturális sokszínűséget.

Az európai népek kultúrájában azonban a történelmi fejlődés során kialakultak közös elemek, mind a mindennapok kultúrájában, mind a kulturális intézményrendszerben, a kulturális élet jogi szabályozásában és a kulturális élet finanszírozásában. Ez utóbbiak rendjét ugyan az országok mindenkor kormányzata a maga kulturális politikája szerint alakítja, fejleszti, partnereként tekintve a civil szervezeteket, a helyi és térségi önkormányzatokat és a vallási közösségeket is. Ezek a közös elemek kisebb-nagyobb eltérésekkel minden európai ország életében jelen vannak, de éppen a hasonlóságok teszik lehetővé, az együttműködés javításának igénye pedig indokolta azt, hogy ezeket a közös elemeket egybehangolják,

olyan mértékig, hogy az ne sértse az egyes kormányzatok kulturális politikáját vagy a nemzetek szuverén kultúráját.

Az Európa Tanács az egyes témák legjobb európai szakértőinek bevonásával kimunkálta a kultúra területén a legjobbnak tartott megoldásokat, azokat, amelyek megfelelnek a közösen vallott európai politikai alapelveknek: a demokráciának, az emberi szabadságjogoknak, a kifejezés és az információáramlás szabadságának. Röviden *európai kulturális normaszövegeknek nevezzük* az így kidolgozott, az Európa Tanács megfelelő döntéshozatali szervei által elfogadott dokumentumokat.

1954-ben készült el az első ilyen, közös akarattal elfogadott szöveg, amely a páneurópai kulturális együttműködés alapjául szolgált: az Európai Kulturális Egyezmény, amelyhez Magyarország 1989-ben csatlakozott.

Az elmúlt másfél évtizedben nemcsak megismertük a korábban keletkezett ún. norma-szövegeket, hanem már az újak kialakításában részt is vehettek a magyar szakértők. Ezekbe a normaszövegekbe úgy tekinthetünk bele, mint a tükörbe: megláthatjuk értékeinket és hiányosságainkat. Megláthatjuk azt is, hogy a kulturális jogszabályalkotásunk mennyire van összhangban az európai gyakorlattal. Nem egy hazai jogszabály kidolgozásakor a munka kifejezetten az Európa Tanács dokumentumaira épült. Az Európai Unió ezeknek a kulturális normáknak meglétét adott-nak tekinti a tagállamokban, és erre alapozva alakítja ki saját kulturális programjait. A dokumentumokat emiatt is célszerű tanulmányozni, és lehetőség szerint a gyakorlatba átültetni a benne foglaltakat. Távlati fejlesztési tervek kialakításakor szintén érdemes ebbe a „tükörbe” belenézni.

Milyen témákat ölelnek fel az Európa Tanács ún. normaszövegei, és melyek a legfontosabb megállapításai? Hogyan valósulnak meg ezek a hazai gyakorlatban? Hol tartunk ma és hova tartunk?

Mit, milyen irányban kellene fejlesztenünk? Ezeket a kérdéseket érdemes végiggondolnia mindenkinek, aki a hazai kulturális életben tevékenykedik.

A normaszövegeknek négy típusa van. Legfontosabbak az *egyezmények*, amelyeknek a betartása kötelező, és amelyeket aláírás és ratifikálás után minden országban törvényként hirdetnek ki. Az *ajánlások*, a *batározatok* és az *útmutatások* egy-egy szűkebb szakterületet érintenek, betartásuk nem kötelező, de ajánlott és elvárt. A *deklarációk* szakmapolitikai közös deklarációk, amelyeket a szakminiszterek fogadnak el a 2-3 évente sorra kerülő találkozójukon.

Valamennyi normaszövegre jellemző, hogy egy szakértői munkacsoport elkészíti a szövegtervezetet, amelyet széles körű nemzetközi egyeztetésre bocsátanak, ezt követően az Európa Tanács téma szerinti illetékes bizottsága – esetenként több bizottság is – megvitatja, majd a Miniszteri Bizottság hagyja jóvá a végleges szöveget. A munka minden fázisában van lehetőség módosítások, kiegészítések javasolására, valamint arra, hogy a bizottságok tagjai a saját hazai szakértőikkel egyeztessék a szöveget, mielőtt elfogadják. A dokumentumok tehát különlegesen gondos munkával, általában 2-3 év alatt készülnek el.

Minden dokumentumnak van nyilvántartási száma az Európa Tanács elektronikus irattárában. Ezeket a számokat a dokumentum címe után zárójelben közöljük. Angol és francia nyelven megtekinthetők az Európa Tanács honlapján (<http://www.coe.int/T/E/Cultural>, Reference texts menüpont), innen letölthetőek vagy kinyomtathatóak. Magyarországon az Országgházban található az Európa Tanács átfogó és nyilvános gyűjteménye (1055 Budapest, Kossuth tér 1-3., a Parlamenti Könyvtár mellett, e-mail: idcbud@axelero.hu, honlap: www.europatanacs.hu).

2. Egyezmények (conventions)

Az **Európai Kulturális Egyezmény** (ETS 18) legfontosabb célkitűzése az, hogy tudatosítsa a tagállamok állampolgáraiban a közös európai kulturális értékeket, szélesen értelmezve a kultúrát, azaz beleértve az oktatást, a közművelődést, a nyelvismertetet és a kulturális örökség ügyét is, és ezzel kapcsolatosan a tagállamok kormányaira feladatokat szab meg. A legfontosabb feladat a közös célok és programok megbeszélése a kormányzatok által kijelölt szakértőkből álló bizottságokban. A gyakorlati munka során a Kulturális Bizottság (CD-CULT) mellett szükségessé vált a Kulturális Örökségvédelmi Bizottság (CD-PAT) megalakítása is. A közoktatás (CD-ED) és a felsőoktatás (CD-ESR) ügyeivel további két bizottságban foglalkoznak. Az egyezmény hangsúlyozza, hogy a többoldalú európai együttműködés mellett a kétoldalú kapcsolatszernek is megvan a maga rendeltetése, ezért nem szorulhat háttérbe. Az egyezményhez

csatlakozhatnak olyan államok is, amelyek nem tagjai az Európa Tanácsnak, így az egyezmény keretében kettővel több állam folytat közös munkát, mint magában a szervezetben! Megfigyelői státuszt kapott több nemzetközi szervezet is, így az Európai Unió (EU), az Egyesült Nemzetek Szervezetének Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ), valamint több civil szervezet.

Az **Európai Filmkoprodukciós Egyezmény** (ETS 147) kevésbé ismert a szélesebb közönség előtt, ám sokkal ismertebb az a pénzügyi alap, amely ennek az egyezménynek az alapján létrejött, és amely számos értékes európai film alkotását tette lehetővé: az EURIMAGES.

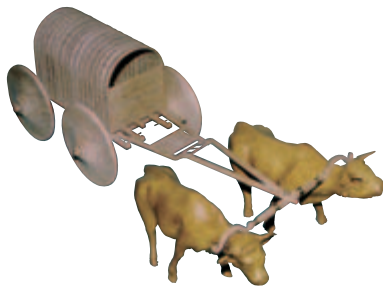
Az **Európai Egyezmény az Audiovizuális Örökség Védelméről** (CETS 183) a világon elsőként szól arról, hogy az audiovizuális alkotás megőrzendő és megvéendő kulturális érték. Ennek megvalósítására a tagállamoknak feladatuk tűzi ki a nemzeti audiovizuális archívumok létrehozását, amelyben megóvják az egyes alkotások állagát, megőrzik és szakszerűen tárolják az alkotások egy-egy példányát, hogy bárki megnézhesse őket. Ez hasonlít arra a munkára, amely világszerte, így a Magyar Filmarchívumban is már hosszabb ideje folyik, de annál sokkal többet jelent, hiszen kiterjed a televíziós alkotásokra is. Jelenleg a Magyar Országgyűlés napirendjén van a hazai nemzeti audiovizuális archívum létesítését célzó törvény, amelynek megalkotásakor messzemenően figyelembe vették az egyezményben foglaltakat. Az Európai Unió javasolta tagállamainak, hogy mielőbb csatlakozzanak ehhez az egyezményhez és valósítsák meg az abban foglaltakat.

Az **Egyezmény az Európai Építészeti Örökség Védelméről** (ETS 121) sok tekintetben azt a gyakorlatot jelöli meg európainak és követendőnek, amely Magyarországon már évtizedek óta létezett a műemlékvédelemben: tehát a kulturális és a történelmi szempontból különleges értéket képviselő épületek kijelölését, regisztrálását, védelmét és megővését. Ezen túlmenően azonban feladatként jelöli meg az európai államok együttműködését az állagmegővási és a restaurálási munkákban, különös tekintettel az új technológiák tapasztalatainak cseréjére. Az Európa Tanács 1992-ben megalakította a **technikai segítségnyújtási munkacsoportot** is, amelynek tagjai kiemelkedően értékes szakértői munkát végeznek. A tagállamok felkérésére szakmai tanácsot is adnak a műemlékek helyreállításának módszereiről. A munkacsoport ajánlásait figyelembe veszi mind az Európai Unió, mind az UNESCO Világörökség programja.

Az **Európai Egyezmény a Régészeti Örökség Védelméről** (ETS 143) a földben és a felszíni vizek alatt rejlő, történelmi értékű tárgyak, emlékek érdekében született meg. Ezek a tárgyak az európai közös emlékezet, történelem tanújelei, amelyeknek a feltárása, tanulmányozása, állaguknak a megővése összeurópai érdek, és ezért az egyes tagállamok idevonatkozó kulturális politikáját, azok gyakorlati megvalósítását különösen célszerű volt egybehangolni. Az egyezmény főbb célkitűzései közé tartozik, hogy a feltárásokat kizárólag erre feljogosított, szakképzett személyek végezhessék, és a leletek elhelyezéséről szakszerűen gondoskodjanak. Az egyezmény értelmében a régészeti feltárásoknál figyelemmel kell lenni a környezetvédelem szempontjaira. A megőrzést, az állagmegővást és a régészeti szempontból fontos területek kijelölését egymással összhangban kell elvégezni, és meg kell akadályozni a régészeti leletek illegális forgalmazását határokon belül és határokon át.

Az **Európai Táj Egyezmény** (ETS 176) célja az, hogy az épített és a természeti örökség védelmét egymással egybekapcsolva, egymással összefüggésben biztosítsák a tagállamok. A korábbi egyezmények külön-külön foglalkoztak a környezet, a táj védelmével, valamint a régészeti és az épített örökség védelmével. A három területnek azonban vannak olyan összefüggései, amelyek az államigazgatás és a közigazgatás több szervezeti egységének együttműködését kívánják meg. Ezekre a feladatokra mutat rá az egyezmény.

3. Ajánlások és határozatok (recommendations and resolutions)

A **levéltárak** anyagához való hozzáférés európai politikájáról szóló R 2000/13 sz. Ajánlás az emberi jogok, az információhoz való szabad hozzáférés és a demokrácia szabályainak betartása szempontjából is alapvetően fontosnak ítéli meg az állampolgárok jogát arra, hogy történelmüket az írott és egyéb információhordozó anyagok alapján megismerjék, tiszteljenben tartva a személyi adatokkal kapcsolatos jogokat. Ebből a célból a dokumentumokat szakszerűen kell tárolni, állagukat megővni, és a kutatást, a tájékozódást szabaddá kell tenni. Az ajánlás meghatározza azokat a minimális szakmai követelményeket, amelyeknek a levéltáraknak meg kell felelniük. Az ajánlásban foglaltaknak különös jelentőségük van azokban az országokban, ahol a levéltárakat mindmáig nem közgyűjteményként kezelik.

A **határokon átnyúló kulturális együttműködés** lehetővé tételét szorgalmazza az R 2000/1 sz. Ajánlás, amely elsősorban a helyi és területi önkormányzatok, közösségek közti együttműködést kívánja ösztönözni. Ennek lehetséges formái pl. a kulturális programok egybehangolása, a testvériskolai kapcsolatok kialakítása, a kulturális turizmus és a műemlékek közös erővel történő helyreállítása, az emlékhelyek megközelíthetőségének javítása, és jelentős lehetőségek vannak a helyi média révén is.

Az **Európa Tanács Kulturális Útvonalak** című programjáról szóló R 98/4 sz. Határozat szintén olyan tervek kidolgozását irányozza elő, amelyek a határokon átnyúló kulturális együttműködést mozdítják elő. Az Európai Kulturális Útvonalak

egy-egy művész vagy történelmi személyiség életútjának állomásait vagy egy kulturális jelenség, stílus fejlődési útvonalának állomásait fűzik egybe Európán belül. Az útvonal egyes állomásai, az egyes települések egymással összefogva kidolgozzák az útvonal leírását, gondoskodnak az útvonalról szóló többnyelvű turisztikai és ismeretterjesztő kiadványok, térképek elkészítéséről. Az érdeklődők ezek segítségével járhatják végig az útvonalat, és ennek során tanulmányozhatják az adott útvonal által képviselt európai kulturális értékeket.

Hasonlóképpen határokon átnyúló együttműködést kíván meg sok esetben az, hogy a műemlékeket és egyéb kulturális értékeket meg lehessen ismerni, meg lehessen látogatni anélkül, hogy a helyszínek károsodnának. A látogatók számára utakat, helyiségeket kell építeni, jelzőtáblákat kihelyezni, a látogatás jó rendje érdekében további intézkedéseket kell tenni. Erről szól az R 2003/1 sz. **Ajánlás a turizmus és a kulturális örökség védelme fenntartható fejlődéséről.**

A **kulturális örökségről szóló oktatásra** vonatkozó R 98/5 sz. Ajánlás sürgeti, hogy a tagállamok az alapfokú oktatáson belül adjanak ismereteket a tanulóknak arról, hogy mi a kulturális örökség, és miért fontos annak védelme.

A **kulturális örökség védelme a természeti katasztrófák esetén** az R 93/9 sz. Ajánlás témája, míg az R 90/20 sz. és az R 87/24 sz. Ajánlás az **ipari műemlékek védelméről és az ipari városkép** gondozásával kapcsolatos feladatokról szól.

4. Útmutatások (guidelines)

Ebben a műfajban a legfontosabb az **európai könyvtári jogszabályalkotásra és könyvtár-fejlesztési politikára vonatkozó Útmutatás** (DECS/CULT/POL/book(99)14), amely leszögezi, hogy a könyvtár nemcsak a kultúra, hanem az oktatás, a közművelődés és az információszolgáltatás infrastruktúrájának is – mással nem helyettesíthető – eleme. Kiemeli az információkhoz való hozzáférés szabadságának fontosságát mint

a demokratikus társadalmak sajátosságát, és ezért szükségesnek látja, hogy minden állampolgár részesedhessen könyvtári szolgáltatásokban, mivel a könyvtár az elsődleges információforrás az állampolgár számára. Az útmutatás hangsúlyozza, hogy a könyvtári munkában fontos alkalmazni az új információs technológiákat, sőt, szorgalmazza, hogy a könyvtár informatikai szolgáltatásai is legyenek hozzáférhetőek az olvasóknak.

Elengedhetetlennek tartja a könyvtári gyűjtemények szakszerű, folyamatos fejlesztését. Ennek megfelelően javasolja a könyvtárak jogállásának szabályozását a nemzeti jogszabályalkotáson belül, ezzel megteremtve a törvényi alapot ahhoz, hogy a könyvtári állománynak és szolgáltatásoknak a fejlesztését állami költségvetési forrásokból biztosítsák.

Az útmutatás meghatározza a könyvtári szolgáltatások fő típusait, és javasolja az a könyvtárhasználat módszereinek beillesztését az iskolai oktatásba.

5. Deklarációk (declarations)

Az információs társadalom gyors fejlődésnek indult a 90-es években, és ebben a korszakban alapvető jelentőségű deklaráció született **Az új információs technológiák alkalmazásának európai politikájáról** (Budapest, 1999). Ebben hangsúlyozzák az új információs technológiáknak a szerepét a szabad információáramlásban; a kulturális jogok gyakorlásának lehetőségeként kiemelik azoknak a technológiáknak a minél szélesebb körben való alkalmazását, melyek a tudáshoz, az ismeretekhez való jobb hozzáférést segítik; ill. szólnak a kulturális sokszínűség megjelenítését elősegítő eszközrendszeréről.

A Budapesti Deklarációval összhangban az Európa Tanács két, az európai kulturális politikai információt nyújtó, angol és francia nyelvű elektronikus

honlapot létesített: a kulturális örökség védelmét szolgáló politikákról a www.heritage.net, a kulturális politikákról pedig a www.culturalpolicies.net címen tájékozódhat az olvasó.

A kulturális sokszínűség megőrzésével foglalkozó deklaráció (Strasbourg, 2000) egyrészt hangsúlyozza, hogy az európai kultúra alapvető jellemvonása annak sokszínűsége, valamint azt, hogy ezt a sokszínűséget meg kell őrizni, és fenn kell tartani megfelelő kultúrpolitikai eszközökkel. Ez elsősorban az audiovizuális piacot érintő, a sokszínűség ellen ható globalizációs törekvések közepette fontos az európai nemzetek számára.

Az **Opatijai Deklaráció (2003)**, amellyel a következő oldalakon ismerkedhet meg az Olvasó, ezeknek a politikai deklarációknak a sorába illeszkedik be. Témája, a konfliktusok megelőzése és a megbékéltetés a kultúra eszközeivel, korunk egyik legégetőbb társadalmi problémája.

A kulturális örökség védelmével, a műemlékvédelemmel foglalkozó európai miniszterek konferenciáinak záró deklarációi hasonló módon olyan szakmapolitikai kérdésekre irányítják az Európa Tanács Kulturális Örökségvédelmi Bizottsága (CD-PAT) figyelmét, amelyek több évre irányt szabnak a bizottság munkájának. Így pl. az 1996. évi helsinki miniszteri találkozón jóváhagyták **A kulturális örökség megővésének politikai dimenziójáról szóló Deklarációt**. Ebben fogalmaztak meg olyan irányelveket, mint pl. azt a jogot, hogy mindenki élvezhesse és megismerhesse a kulturális örökséget, valamint hogy a kulturális örökség egyben gazdasági tényező is, ezért fenntartható fejlesztésével foglalkozni kell, és ennek jegyében közös európai stratégiát kell kidolgozni a kulturális turizmusról.

A 2001. évi portorozsi miniszteri találkozó eredménye a **Deklaráció az önkéntes szervezeteknek a kulturális örökségvédelemben betöltött szerepéről**. Számos civil szervezet és önkéntes segítő kész arra, hogy egy-egy helyi műemléket vagy a kulturális örökség körébe tartozó más

objektumot gondozzon, történetét feldolgozza és ezekről kiadványokat jelentessen meg. Magyarországon pl. jelenleg is több száz ilyen szervezet van. A ő munkájuk igen értékes lehet, a korábbinál nagyobb mértékben kell támaszkodni rájuk, bevonni őket a tervek kialakításába, és pályázati úton anyagi támogatást is biztosítani kell tevékenységükhöz.

Az Európai Kulturális Egyezmény létrejöttének 50. évfordulóján, 2004. december 10-én került sor a **Wroclawi Deklaráció** elfogadására. Ez a dokumentum egyrészt összegzi az Európa Tanács keretében folyó kulturális együttműködés eddigi eredményeit, másrészt meghatározza a további feladatokat.

Az Európa Tanács ennek megfelelően a továbbiakban is arra törekszik, hogy az elválasztó vonal nélküli Európa kialakításán fáradozzon, az európai identitást és a demokratikus állampolgárságot, a kulturális sokszínűséget megőrizze, valamint hogy a kultúráközi és a vallásközi párbeszéd révén előmozdítsa a konfliktusok kezelését. Továbbra is feladatának tekinti, hogy a fenntartható fejlődés jegyében előmozdítsa a tudáshoz való széles hozzáférést, az információs társadalom fejlődését, a jobb európai életminőség elérését.

6. Bevezető az Opatijai Deklarációhoz

Európában és Magyarországon ma béke van, de békesség nincs. Háborúk nem sújtják a térséget, de fenyegetik terrortámadások, kisebb-nagyobb közösségek közti konfliktusok, a belső egyenlenségek, az elmérgesedő belső viták. Szellemi, fizikai és anyagi eszközeinket gyakran szükségtelenül, méltatlan módon vesztegetjük el. Lehetne másképp is?

A konfliktus életünk velejárója. Nem térhetünk ki előlük sem a magánéletben, sem a társadalomban. Az ellenfélnek, a mienkkel ellenkező vélemény és módszer képviselőjének azonban nem kell feltétlenül ellenséggé válnia. Az emberiség története során a különféle kulturális közösségekhez tartozó népcsoportok kialakították módszereiket a konfliktusok megelőzésére, az ellentétek kezelésére és

a megbékéltetésre. Ez a mindennapi élet kultúrájának része, hiszen áthatja viselkedéskultúránkat, beszédkultúránkat, sőt, hatással van a munkakultúrára is.

Az európai társadalomban is kicsiszolódtak az évszázadok során a konfliktuskezelés módjai. Ezekre a módszerekre ma egyre nagyobb szükség van, hiszen a globalizáció folyamán a hagyományos európai társadalomban megjelentek az eltérő életvitelű, eltérő kultúrájú csoportok, pl. az európai iszlám közösségek. Az emberi szabadságjogokról való ismeretek terjedésével előtérbe kerül pl. a kisebbségek jogos igénye kulturális identitásuk megőrzésére. A vallási pluralizmus további befolyással van ezekre a folyamatokra. Az így kialakult kulturális sokszínűség Európa értékes, megőrzésre és megismerésre méltó, gazdagító jellemvonása. A különbözőségek helytelen értelmezéséből, az egymásról való ismeretek hiányából azonban gyakran támad értetlenség, majd összeütközés.

Az ilyen konfliktusokat egyesek nyíltan, mások leplezetten, gazdasági vagy politikai célokra használják ki. A konfliktus tehát akár erőszakossággá is torkollhat. A kultúra, az ész szerepét átveszik a fegyverek. Az ellenségeskedés elmélyül, évtizedekre, évszázadokra kiható veszteségeket okoz. Idejében fel kell ismernünk a konfliktus valódi forrását ahhoz, hogy ezt elkerüljük.

Az Európa Tanács 2001-2003 közt megvalósított programja során az európai népek legjobb szakértőinek közös munkájával feltárta a társadalmi konfliktusok eredőit, a konfliktusok kialakulásának természetét és a megelőzés, valamint a megbékélés európai megoldásait. Mindezek eredményét összegezték az Opatijai Deklarációban, amelyet az

európai kulturális miniszterek 2003. október 22-i találkozásán fogadtak el. A Deklaráció értelmében az európai kulturális minisztereknek sajátos feladataik vannak a konfliktusok megelőzésében és a megbékéltetésben. Miről is van szó? Hogyan kell értelmeznünk a fogalmakat? Melyek az európai alapelvek, amelyeket a gyakorlatba át kell ültetnünk? Hol vannak feladataink?

Mindezt megtudhatjuk, ha tanulmányozzuk a Deklaráció szövegét. Nagy kihívás ez, Kedves

Olvasó! Nem könnyű szöveggel van dolgunk. Érdemes minden szavát külön ízlelgetni, értelmezni saját ismereteink, tapasztalatunk alapján. Gondolatban le kell fordítanunk a napi gyakorlat nyelvére. Érdemes erre baráti körben, kisebb közösségekben vállalkozni, hogy egymással beszélgetve, egymás gondolatainak tükrében járassuk végig ezt a szellemi kalandtúrát. Gazdagodik mindenki, aki erre adja fejét, mert így tudja a mindennapok európai kultúrája szerint látni, kezelni az egyéni és társadalmi konfliktushelyzeteket.

7. AZ EURÓPA TANÁCS DG IV/CULT (2004) 1. sz. dokumentuma

Deklaráció az interkulturális párbeszédéről és a konfliktusok megelőzéséről

Elfogadták az európai kulturális miniszterek Opatijában, 2003. október 22-én

Bevezetés

A jelen szöveg általános célja az, hogy alkalmazási területén belül meghatározza a kulturális miniszterek szerepét és felelősségét egy olyan európai együttműködési keret meghatározásával, amely megteremti az interkulturális párbeszédet és a kulturális sokszínűség tiszteletben tartásán alapuló társadalom létrejöttének elősegítését és kialakítását lehetővé tevő, és az erőszakos konfliktusok megelőzését, a konfliktuskezelést és ellenőrzést, valamint a konfliktusok utáni megbékélést előmozdító feltételeket. Ezt minden generációra kiterjedő kulturális akcióprogramokkal kell elérni, amelyek célja, hogy egymáshoz közelebb hozzák a kultúrákat konstruktív párbeszéd és kulturális cserék révén, amelyek kiterjednek a kultúra valamennyi ingó és ingatlan elemére, pl. a kultúra régészeti, építészeti, művészeti, gazdasági, etnikai, történelmi, nyelvi, vallási és szociális elemére is.

Ez a szöveg számos, az Európa Tanács, vagy más nemzetközi szervezet által korábban elfogadott szövegre épül, úgymint:

- az Egyezmény az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről (különösen is annak 9., 10., 11. és 14. cikke), amelyet Rómában, 1950. november 4-én nyitottak meg aláírásra, és amelyet a továbbiakban mint Európai Emberi Jogi Egyezményt említünk;
- az Európa Tanács Európai Kulturális Egyezménye (Párizs, 1954. december 19.);
- a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája (Strasbourg, 1992. november 5.);
- a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény (Strasbourg, 1995. február 1.);
- az Európai Szociális Karta (Torino, 1961. október 18., revideált szövege 1996. május 3.);
- az Európa Tanács Kulturális Sokszínűségről szóló Deklarációja (amelyet a Miniszteri Bizottság 2000. december 7-én fogadott el);

* * *

- a frankofon közösség kultúrájával foglalkozó 3. miniszteri konferencia záró deklarációja (Cotonou, 2001. június 15.);
- az Olimpiai Charta, amelyet „A kultúra újragondolása” című szimpózium fogadott el a Kulturális Olimpia megnyitóján (Athén, 2001. szeptember 23.);
- az UNESCO Egyetemes Deklarációja a Kulturális Sokszínűségről (Párizs, 2001. november 2.).

Annak érdekében, hogy megismertessük az olvasókkal a Deklaráció alapjául szolgáló gondolatokat, a „konfliktus”, az „interkulturális párbeszéd” és a „kulturális sokszínűség” kifejezések e szövegben alkalmazott definícióját a függelékben adjuk meg. Azokat az alapelveket és megközelítési módokat, amelyeket a „kulturális sokszínűség”, az „interkulturális párbeszéd”, a „felelősségteljes kulturális politikai kormányzás” és az „interszektoralis együttműködés és példaértékű konfliktus-megelőző gyakorlat” összefüggéseiben használunk, ugyanott fejtjük ki.

Az Európa Tanács tagállamainak kulturális miniszterei, annak tudatában, hogy a kultúra létfontosságú szerepet tölt be a gondolatok közvetítésének elsődleges módjaként, a megértés eszközeként, a demokrácia közegeként, az egyéni és a közösségi emberi fejlődés, valamint a férfira és nőre kiterjedő megbékélés és párbeszéd eszközeként;

aggodalommal tekintve arra, hogy a konfliktusok új formáit, amelyek egyre növelik a kultúrák közti párbeszéd folytatásának nehézségét, egyes csoportok nyíltan vagy kimondatlanul is arra használják fel, hogy szítsák a gyűlöletet, az idegengyűlöletet és a különböző közösségek közti konfrontációt;

hangsúlyozva, hogy senkit nem zaklathatnak jogos véleménye miatt, és hogy ezért minden egyénnek elidegeníthetetlen joga meghatározni vagy megválasztani saját kulturális és/vagy vallásos kötődését illetve identitását;

annak tudatában, hogy a kulturális „elszegényedés” és marginalizáció egyrészről, az előítéletek és a tudatlanság másrészről, az erőszak növekedésének és mások sztereotipizálásának elsődleges kiváltó okai közé tartoznak, megváltoztatva a békés és konstruktív kapcsolatokat a különböző kulturális közösségek közt;

tekintetbe véve, hogy biztosítani kell, hogy a kultúrák közti megbékélés, valamint az interkulturális párbeszéd minden szinten, minden kontextusban és minden komponense révén a konfliktusok megelőzésének eszközévé váljon;

az Európai Emberi Jogi Egyezményrel összhangban, valamint a kulturális sokszínűség és a szólásszabadság elvével egybehangzóan;

az Európai Emberi Jogi Egyezményhez és az Európai Kulturális Egyezményhez való csatlakozásuk eredményeképpen egységes kulturális értékeket vallva, és egyesülve az Európa Tanács közös örökségét képező eszmények és elvekkel történő egyetértésben;

szem előtt tartva, hogy nem lehetnek kivételek az Európa Tanács által támogatott emberi jogi elvek alól, minthogy az emberi jogok nem szűkítik, hanem elsődleges forrásul szolgálnak mindazokhoz az elvekhez és cselekvésekhez, amelyeket az Európa Tanács és a szervezet Európai Kulturális Egyezményét megerősített tagállamok vállalnak;

figyelembe véve azt a tényt, hogy az Európa Tanács olyan kezdeményezésekbe fogott, amelyek célja megeremteni az együttműködés hálózatát régiók és városok közt, valamint akcióterveket kidolgozni a művészetek, a kultúra, a képzés és az intézményközi együttműködés európai országokra valamint Európán kívülre is kiterjedő, interkulturális dimenzióiban (múzeumok, könyvtárak és levéltárak közt);

figyelembe véve, hogy a közhatalmi szervek, adott esetben, interkulturális párbeszédhez vezető, létező, jó gyakorlati példákból meríthetnek, amikor demokratikus kulturális politikákat dolgoznak ki nemzeti keretben, vagy az államközi együttműködés keretében;

tudatában annak, hogy ez a Deklaráció nemcsak az Európa Tanács által elfogadott egyezményeken, ajánlásokon, határozatokon és deklarációkon, hanem egyéb nemzetközi jogi eszközökön és számos ország belső jogrendjén is alapul, megállapodtak arról, hogy tevékenységüket az alábbi alapelvek és közösen vallott értékek alapján folytatják:

- i. a kulturális demokrácia és a kulturális állampolgárság elvének megerősítése, amely jogokat és kötelezettségeket is magában foglal;
- ii. kulturális identitások és gyakorlatok, valamint az ezeknek megfelelő kulturális örökségi formák kifejezésének tisztelete, feltéve, hogy ezek megfelelnek az Európa Tanács által vallott alapelveknek;
- iii. mind az ingó, mind pedig az ingatlan örökség megőrzése és védelme;
- iv. tisztességes bánásmód minden kultúrával és hittel vagy vallással kapcsolatban, amely tiszteletben tartja az Európa Tanács alapelveit;
- v. kölcsönös tisztelet a sokszínűség elismerése révén a kulturális képzés valamennyi tekintetében;
- vi. garantált egyenlő hozzáférés, részvétel és alkotó tevékenység a társadalom valamennyi rétege számára, azért hogy a kulturális dimenziót, mint egészet, vegyék figyelembe, és a kulturális sokszínűséget a kulturális demokrácia szellemében támogatassák;

elkötelezik magukat arra, hogy hatáskörükön belül, a szubszidiaritás szabályainak és a nemzeti prioritások szükséges tiszteletben tartása mellett, törekedni fognak a jelen szöveg célkitűzéseinek megvalósítását célzó együttműködésre, azaz a kulturális sokszínűség tiszteletére, az interkulturális párbeszédre és a konfliktusok megelőzésére;

ennek során nem szándékoznak túllépni hatáskörükön az önkormányzatok rovására sem helyi, sem regionális, sem nemzeti szinten, hanem inkább keresik az együttműködést a kormányzati politika egyéb szektoraival, csakúgy, mint a civil társadalommal;

kifejezik készségüket az összehangolt munkára az alábbi területeken:

Sokszínűség és párbeszéd

Az európai kulturális miniszterek szándékában áll megőrizni a kellő egyensúlyt a kulturális sokszínűség fenntartása és a szükséges társadalmi kohézió között az egyes államokon belül. A cél az, hogy a társadalom minden csoportja közt harmonikus kapcsolatot alakítsanak ki és tartsanak fenn, szem előtt tartva a különféle csoportok valamennyi tagjának érdekeit, tekintet nélkül kultúrájukra, életvitelükre és kulturális gyakorlatukra. A kulturális sokszínűség iránti tisztelet, az interkulturális párbeszéd és az esélyegyenlőség létfontosságú elemei a demokratikus kulturális politika keretében.

Tudatában az európai kultúra rendkívüli sokszínűségének az egyes tagállamokon belül, és az összes tagállamban együttvéve, a kulturális miniszterek szándéka az, hogy a konfliktus-megelőzés egyik alap-

jaként a párbeszédre ösztönzést állítsák a középpontba. Ennek megfelelően egyetértenek abban, hogy az Európa Tanács által vallott olyan értékekben keressenek inspirációt, amelyek erős szinergia kialakítására alkalmas, összpontosított eszközöknek biztosítanak teret.

1. Kulturális sokszínűség¹

Az európai kulturális miniszterek, tiszteletben tartva a szubszidiaritás szabályait és a nemzeti prioritásokat, valamint bátorítva más szakterületekért felelős miniszter-kollégáikat az interkulturális párbeszéd fejlesztésére hivataluk betöltése során, kifejezik elkötelezettségüket arra, hogy:

- 1.1. **biztosítják** az egyének és a sajátos kulturális csoportok által elfogadott művészeti, kulturális, szociális, vallási és filozófiai gyakorlat különféle formáinak szabad kifejezését, feltéve, hogy ezek az egyének vagy csoportok tartják magukat az Európa Tanács által vallott alapelvekhez, a jelen Deklaráció bevezetőjében foglaltakkal összhangban;
- 1.2. anyagilag **támogatják** azokat a kulturális és interkulturális politikákat és gyakorlati megoldásokat, amelyek lehetővé teszik a kulturális identitások virágzását és elérnek más közösségekhez is;
- 1.3. a rendelkezésükre álló eszközökkel **védelmezik** az ingó és ingatlan örökség valamennyi elemét;
- 1.4. **elítélik** az erőszakos vagy erőltetett asszimiláció minden formáját, és minden államban ösztönzik a szükséges feltételek megteremtését a kulturális sokszínűsége nyitott társadalmak kialakítására.

2. Interkulturális párbeszéd

Az európai kulturális miniszterek, tiszteletben tartva a szubszidiaritás szabályait és a nemzeti prioritásokat, valamint bátorítva más szakterületekért felelős miniszter-kollégáikat az interkulturális párbeszéd fejlesztésére hivataluk gyakorlása során, egyetértenek abban, hogy:

- 2.1. az emberi jogokat tiszteletben tartva és különösen a helyi és regionális szintre összpontosítva **támogatják** toleráns és igazságos viszonyok megteremtését, illetve fejlesztését az államok, valamint az egyes államokon belül letelepedett, minden kulturálisan eltérő csoport közt;
- 2.2. **törekszenek** arra, hogy államaikban olyan tevékenységeket kezdjenek, vagy alakítsanak ki, amelyek interkulturális párbeszédhez vezetnek;
- 2.3. helyi és regionális szinten a kulturális állampolgárság szellemében **bátorítják** a részvételt az interkulturális párbeszédben, tekintettel a kulturális demokráciára;
- 2.4. **nyilvános teret adnak** a párbeszédnek és a kulturális állampolgárságnak, amelyben lehetőség van az egyet nem értés kifejezésére, ami nemcsak része, hanem egyben garanciája is a demokratikus folyamatnak.

Kormányzás és interszektorális együttműködés

Az európai kulturális miniszterek szükségesnek tartják, hogy minden érintettel együttműködve, valamint az interszektorális együttműködésre és a példás konfliktus-megelőzési gyakorlat terjesztésére támaszkodva erősítsék a demokratikus állampolgárság kulturális dimenzióját, és jó kormányzást biztosítsanak a kulturális politika végrehajtására.

¹A definíciókat, elveket és módszereket a függelék tartalmazza.

3. Jó kormányzás a kulturális politikában

Az európai kulturális miniszterek, tiszteletben tartva a szubszidiaritás szabályait és a nemzeti prioritásokat, valamint bátorítva más szakterületekért felelős miniszter-kollégáikat az interkulturális párbeszéd fejlesztésére hivataluk betöltése során, egyek abban a közös céljukban, hogy:

- 3.1. a kulturális sokszínűséget a humán tőke szempontjából **előnyös tényezőnek tekintik**, mind az egyén, mind a közösség számára, tekintetbe véve a fenntartható fejlődést;
- 3.2. **felmérik** a lehetőségeket, miként növeljék a társadalmak interkulturális dimenzióját, beleértve az állami intézményeket, a magánszektor és a civil szervezeteket, különös tekintettel az interaktív tartalmakra;
- 3.3. **elismerik**, a kulturális sokszínűséggel kapcsolatos kormányzási feladatokat illetően, hogy a szubszidiaritás elve különösen fontos, amikor a civil társadalom tagságát erővel ruházzák fel.

4. Interszektorális együttműködés és példamutató konfliktus-megelőzési megoldások

Az európai kulturális miniszterek, tiszteletben tartva a szubszidiaritás szabályait és a nemzeti prioritásokat, valamint bátorítva más szakterületekért felelős miniszter-kollégáikat az interkulturális párbeszéd fejlesztésére hivataluk betöltése során, kifejezik eltökélt szándékukat arra, hogy:

- 4.1. **elősegítik**, a kormányzás más szakterületeiért felelős miniszter-társakkal együtt olyan interszektorális politikák létrehozását, amelyek előmozdítják az interkulturális párbeszédet;
- 4.2. az ismeretek fejlesztését a történelemtől, kultúrákról, művészetekről és vallásokról, az iskoláskortól kezdődően **központi fontosságúnak** tartják;
- 4.3. az egyes államokban kifejezetten az oktatásért felelős miniszteriális hatóságokkal való együttműködés segítségével **bátorítják**, hogy az iskolai tantervekbe tartozzanak bele olyan tanítási egységek, amelyek bemutatják a kultúrák és civilizációk egymásra gyakorolt történelmi és jelenkori hatását, valamint a kulturális kereszthatásokat, ahol lehetséges, a kulturális sokszínűség, beleértve a vallási sokszínűség különböző alkotóelemeinek képviselőivel kialakított méltányos együttműködés keretében;
- 4.4. **hozzájárulnak** az interkulturális párbeszéd fejlesztéséhez azáltal, hogy lehetőségeik szerint ösztönzik a különféle kulturális csoportok összehozását célzó, minden korcsoportnak és minden szocio-kulturális csoportnak szóló, a képzőművészetért, színházművészetért, irodalomért stb. felelős kulturális intézmények által végrehajtott interkulturális programok keretében megvalósuló akciókat.

Végezetül, az európai kulturális miniszterek egyetértésre jutottak abban, hogy megosztják tapasztalataikat olyan politikákról és programokról, amelyek elősegítik az interkulturális párbeszédet vagy a konfliktus-megelőzést, és különösen a jó gyakorlati megoldásokról való információk cseréjét.

Függelék: DEFINÍCIÓK, ELVEK ÉS MÓDSZEREK

A jelen Deklaráció esetében az alábbi definíciók érvényesek:

- **konfliktus:** a jelen szöveg alkalmazásában ez a fogalom az egyet nem értés különféle formáit jelenti – akár nyilvánvalót, akár rejtettet –, amely haragot és erőszakos magatartást, sőt igazságtalanságot kelt, és amely különleges esetekben romboló és ellenőrizhetetlen erőszakban csúcsosodik ki. A konfliktus származhat diszkriminációból, amely annak eredménye, hogy hiba történt a kulturális sokszínűség elfogadása és a demokratikus nyitottság terén. A konfliktusok számos és komplex okból keletkezhetnek, és kulturális dimenziójuk egyebek közt politikai, gazdasági és szociális okoknak tulajdonítható. A szöveg olyan akciókat javasol, amelyek elősegítik az európai társadalmakon belüli konfliktusok ellenőrzését és megoldását azokban az esetekben, amikor azokat a kulturális sokszínűség jellemzi (mindazokban az elemeiben, amelyeket a Deklaráció bevezetése említ), valamint a konfliktusok utáni megbékéltetést.

- **interkulturális párbeszéd:** ez a fogalom jelenti azokat az eszközöket, amelyeket arra használnak, hogy elősegítsék és védelmezzék a kulturális demokrácia koncepcióját, felöleli továbbá azokat az ingó és ingatlan elemeket, amelyek a kulturális sokszínűség valamennyi formáját táplálják, és amelyek, akár egyedileg, akár kollektívan, többszörös identitásokban, a kulturális kifejezés változásaiban és új formáiban mutatkoznak meg. Az interkulturális párbeszédnek kivétel nélkül ki kell terjednie a kultúra minden lehetséges elemére, legyen ez akár a kultúra szorosabb értelemben véve, vagy legyen annak politikai, gazdasági, társadalmi, filozófiai vagy vallási dimenziója. Ebben az összefüggésben, például, a vallásközi és a felekezeti párbeszédet annak kulturális és társadalmi vonatkozásainak kereteiben kell figyelembe venni a nyilvános szférától eltérően.

- **kulturális sokszínűség:** „a kulturális sokszínűséget a kulturálisan eltérő gyakorlatok együttélése és kölcsönös cseréje, továbbá a kulturálisan eltérő szolgáltatások és termékek gondozása, illetve fogyasztása fejezi ki”², innen az igény, hogy figyelmet fordítsanak a kulturális csoportokon belüli, illetve a kulturális csoportok közti különbségeknek. A kulturális sokszínűség fogalmának túl kell lépnie a kisebbség/többség kettősségén, ki kell terjednie az „univerzális” és az „egyedi” kiegészítő fogalmakra, hogy az interkulturális párbeszédet rugalmasan, dinamikusan és nyitottan tapasztalhassuk meg. A kulturális sokszínűség minden dimenziójában gazdagítja az egyéneket és a csoportokat, és nemcsak a társadalmi viszonyoknak ad új formát, amelyeket a migráció táplál, és a cserefolyamatok erősítenek, hanem a multikulturális identitásnak is. A kulturális különbözőség ezért nem eredményezheti azt, hogy visszavonulunk az identitásba vagy a közösségbe, és azt sem, hogy igazoljuk a kikényszerített asszimiláció politikáját, amely az uralmi ambíciókban gyökerezik, minthogy mindkét folyamat konfliktusokhoz vezethet. Ellenkezőleg, a kulturális sokszínűség erősítheti a békességet, a megismerés, az elismerés és valamennyi kultúra fejlesztése révén, akár Európából származnak és ott maradtak fenn, akár az Európán kívüli földrajzi térségekből erednek.

²Ez a definíció az Európa Tanács kulturális sokszínűségről szóló deklarációjából származik, amelyet a Miniszteri Bizottság 2000. december 7-én fogadott el.

Hogy megismertessük az Olvasót a Deklaráció gondolati rendszerével, az alábbiakban magyarázzuk meg azokat az alapelveket, módszereket és fogalmakat, amelyekre a szöveg épül.

1. Kulturális sokszínűség

Alapelv: szükség van arra, hogy megkülönböztessük a kulturális sokszínűség két fő dimenzióját: az államon belüli dimenziót, azaz, a kulturális jogok tiszteletét, a toleranciát, a politikai és kulturális pluralizmust és azt a cselekvésmódot, hogy elfogadjuk mások különböző voltát; valamint a sokszínűség államközi dimenzióját, amely a kultúrák közti egyenlőség elvére vonatkozik. Az interkulturális társadalmi modell alapja a kultúrák közti egyenlőség elve, a kulturális heterogenitás értéke és az alkotó szellemű párbeszéd és békesség. A különbségeket és a megosztottságot ezért nem kell ártalmasnak tekinteni, és nem kell feltételezni, hogy egy tervezett közösségi projektre gátló hatással van, ha figyelembe vesszük a különbözőségeket, és tiszteletben tartjuk a másságot. A kulturális sokszínűség szinonim fogalom a cserével, és megghiúsítja az autarkiát, amely leküzdendő elszigetelődéshez és idegengyűlölethez vezet.

Módszer: ezt az elvet nem lehet kizárólagosan „kisebbségre” vagy „többségre” alkalmazni, mivel az kivetné a kisebbségi kultúrákat és közösségeket, kategorizálná és stigmatizálná azokat, és oda vezetne, hogy a társadalmi viselkedés bizonyos típusaihoz kulturális sztereotípiákat társítson bizonyos csoportok esetében. Ellenkezőleg, erőfeszítéseket kell tenni azért, hogy sokféle módon fejezzük ki a sokszínűséget, és növelni kell az állampolgárok tudatosságát a sokszínűség gazdagságáról, különösen mivel a cserék globalizációja csak akkor képzelhető el, ha illő tisztelettel vagyunk a sokszínűség iránt.

2. Interkulturális párbeszéd

Alapelv: az interkulturális párbeszédet támogatni és táplálni kell. Ez természetesen a gondolatszabadság, a lelkiismereti és vallásszabadság, a kifejezés, a gyülekezés és a szervezeti alakítás szabadságának keretébe tartozik, ahogyan azt az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről szóló Egyezmény 9., 10., 11. és 14. cikkében meghatározzák, és így hozzájárul a társadalmi kohézió elérésének alapvető céljához.

Módszer: ennek az elvnek az alkalmazását nem lehet a konvergenciákról (hasonlóságokról) folytatott párbeszédre korlátozni, hanem a párbeszédet ki kell terjeszteni arra is, ami elválasztja a kultúrákat és a lakosságot. A két szempontot, a „hasonlóságokat” és a „különbségeket” nem szabad alternatívaként tekinteni, hanem sokkal inkább ugyanannak az éremnek a két oldalaként kell vizsgálni, mint amelyet fel kell fedezni ahhoz, hogy valós párbeszédet lehessen folytatni, és azonosítani lehessen a különféle megoldásokat, amelyek a valós antagonizmusok fölé emelkednek. A kommunikációnak, az információnyújtásnak és a média munkájának kell táplálnia az interkulturális párbeszédet és a kölcsönös megbecsülést.

3. Jó kormányzás a kulturális politikában

Alapelv: míg az állami kulturális politika lényegi elem az európai demokrácia fejlődésében, arra is szükség van, hogy a kultúrával foglalkozó, vagy kulturális termékeket előállító magánszektorral és a civil társadalommal (társaságok, nem-kormányzati szervezetek stb.) szoros kapcsolatot alakítsunk ki. A kulturális kormányzásnak arra a tényre is kell alapulnia, hogy a politikai, gazdasági és szociális szférának kulturális dimenziója is van, és ezt soha nem szabad figyelmen kívül hagyni vagy lebecsülni. A kulturális miniszterek egyik feladata az is, hogy törekedjenek egyensúlyi helyzet kialakítására az állami szektor, a magánszektor és a civil társadalom között a kulturális szférán belül. Ezen a területen az európai szintű együttműködés erősen javasolható.

Módszer: ezt az elvet alkalmazni kell, hogy a jó kormányzás tényezői közé bekerüljön a kultúra is, lehetővé téve az interkulturális konfliktusok kialakulásának megelőzését és a kulturális sokszínűség támogatását.

4. Interszektorális együttműködés és példamutató konfliktus-megelőzési gyakorlat

Alapelv: minél nagyobb támogatást kap a kulturális sokszínűség az európai kormányzati tényezőktől, a közösségi élet résztvevőitől, a nem-kormányzati szervektől és a vallási közösségektől, amelyek támogatják az interkulturális párbeszédet – azon felül, amit a kulturális miniszterek elérnek –, annál hatékonyabb lesz az interszektorális együttműködés a konfliktus-megelőzésben.

Módszer: ezt az elvet kell alkalmazni, hogy számosan elkötelezzék magukat a minisztériumok közti és a szektorok közti tevékenységekre, és hogy példákat gyűjtsenek a „jó gyakorlati megoldásokra”, amelyek alkalmasak arra, hogy multikulturális színhelyeken vagy régiókban alkalmazzák azokat.

Elköszönés

Kedves Olvasó!

Búcsúzik a szerző, abban a reményben, hogy ez az európai kulturális tükör szépet mutatott a beletekin-tő hazai Olvasónak, hiszen Magyarországon az Európa Tanács kulturális célkitűzései már nagyon sok tekintetben megvalósultak. Bizonyára mutatott azonban sötét foltokat is, hiszen még sok feladat van hátra. A kultúra mindannyiunké, hát mindenkinek van feladata – kinek-kinek a saját helyén, akár hivatalból végzi, akár civil szervezet tagjaként, önkéntesen. Együtt – a magyar kultúráért.

A KULTÚRPONT IRODA
AZ EURÓPAI UNIÓ
„KULTÚRA” KERETPROGRAMJÁNAK
HIVATALOS MAGYARORSZÁGI KOORDINÁTORA.
MŰKÖDÉSÉNEK FŐ TÁMOGATÓJA
AZ EURÓPAI UNIÓ BIZOTTSÁGA
ÉS AZ OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM.

